

De cijfers in dit rapport zijn gebaseerd op de laatst ontvangen versie van de jaarrekening, d.d. 30 april 2018, inclusief laatste correcties en Sociaal Domein.

Accountantsverslag 2017 Gemeente Almelo

7 juni 2018

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Almelo
Postbus 5100
7600 GC Almelo

Datum
7 juni 2018

Ons kenmerk
3xxxx/concept

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2017 van de gemeente Almelo aan. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2017 van de gemeente Almelo.

De jaarrekening 2017 van de gemeente Almelo geeft een xxx beeld

De jaarrekening 2017 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Almelo. Bij deze jaarrekening zijn wij voornemens een xxxx controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid te verstrekken.

Wij bespreken onze bevindingen met de Commissie Planning & Control

Wij bespreken deze rapportage graag met de Commissie Planning & Control en zullen eventuele vragen die u heeft, beantwoorden. Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag afgestemd met de portefeuillehouder financiën, de directie en de concerncontroller.

Status verslag

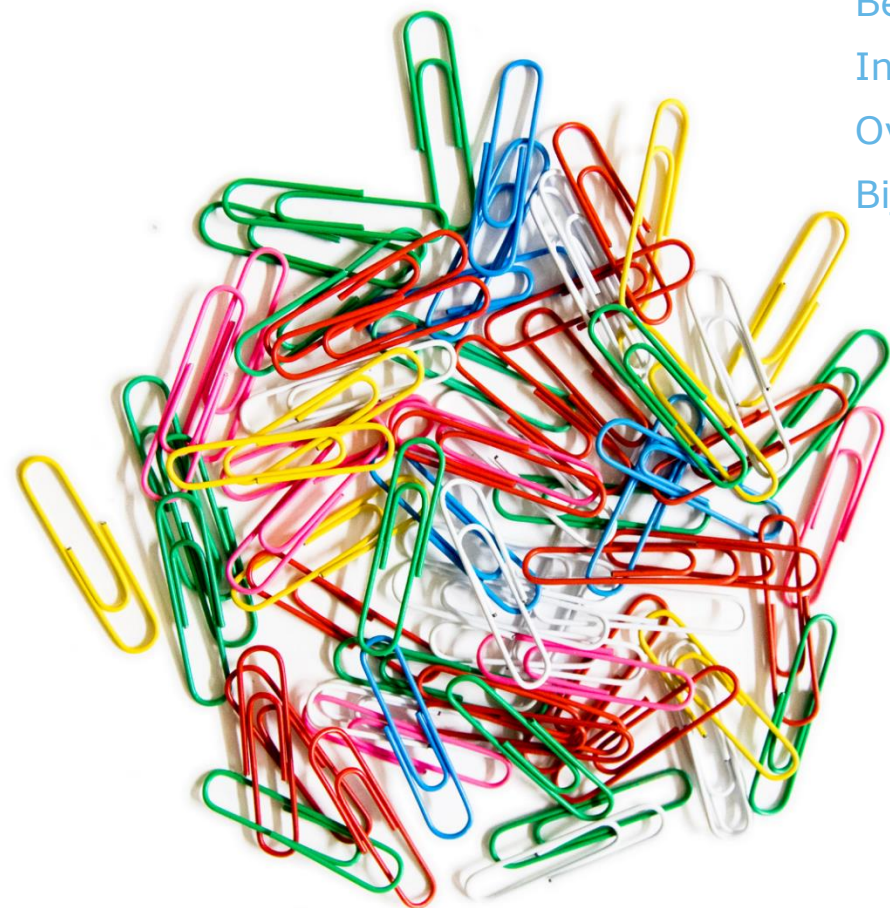
Dit verslag is een definitief concept onder voorbehoud van afronding van de noodzakelijke kwaliteitsprocedures en de aanlevering door uw gemeente van de definitief te waarmerken jaarstukken.

Met vriendelijke groet,
Deloitte Accountants B.V.

drs. C.L. Willems RA
c.c. college van burgemeester en wethouders

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting controle 2017	1
Inleiding	4
De financiële positie van uw gemeente	6
Belangrijkste bevindingen uit onze controle	10
Interne beheersing vanuit onze interim-controle	17
Overige aangelegenheden	20
Bijlagen	21

Bestuurlijke samenvatting controle 2017

Conclusies jaarrekeningcontrole 2017

Getrouwheid en rechtmatigheid	• XXX oordeel voor getrouwheid en rechtmatigheid. • Gehanteerde materialiteit voor fouten en onzekerheden bedraagt € 2,6 miljoen en € 7,8 miljoen.	Toelichting
Financiële positie	• Financiële positie ultimo 2017 is verbeterd ten opzichte van 2016. Het afgelopen jaar is de omvang van de reserves toegenomen en zijn de schulden gedaald. • Het weerstandsvermogen bedraagt € 3,1 miljoen negatief. Deze weerstandscapaciteit is lager dan de door de gemeente onderkende aanwezige risico's van € 11,2 miljoen.	Toelichting
Interne beheersing	• Op basis van onze tussentijdse en jaareinde controlewerkzaamheden hebben wij verbeterpunten geïdentificeerd met betrekking tot de interne beheersingsmaatregelen. Daarom zijn over 2017 aanvullend door uw organisatie en ons team controle werkzaamheden uitgevoerd. • Wij hebben niet gesteund op de IT-omgeving en hebben daarom extra gegevensgerichte werkzaamheden verricht, waaronder detailcontroles. • Wij adviseren de bestaande frauderisicoanalyse verder te verdiepen.	Toelichting
Kwaliteit verslaggeving	• Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt. Hieronder valt ook het periodiek uitzoeken en afletteren van tussenrekeningen. • De kwaliteit van het jaarrekeningproces is het afgelopen jaar verbeterd, onder andere door het toevoegen van een aantal medewerkers met een achtergrond in jaarverslaggeving.	Toelichting
Grondexploitatie	Wij hebben het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten met betrekking tot grondexploitatie ontwikkelt en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel. Indien nodig hebben wij specialisten ingeschakeld bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt. In 2017 is wel sprake van een onzekerheid in de	Toelichting

	realisatie van prijzen voor bedrijventerreinen. Deze onzekerheid is niet zodanig dat deze invloed heeft op het oordeel. Wij adviseren u om de betreffende bedrijventerreinen te laten taxeren. De realisatie van de opbrengsten van één bedrijventerrein (Rhijnbeek) is in belangrijke mate afhankelijk van de mogelijkheid om de beoogde koper een vergunning te verlenen.	
Overige gemeentespecifieke onderwerpen	- Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2017 geconstateerd. - Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2017 niet strijdig zijn met de Wet normering topinkomens (WNT) en dat de jaarrekening 2017 van de gemeente Almelo voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.	Toelichting

Belangrijkste actiepunten voor boekjaar 2018

IT-omgeving	Het doorontwikkelen van interne beheersings-maatregelen betreffende de geautomatiseerde gegevenswerking in het kader van het optimaliseren van een voldoende betrouwbare en continue werking van de IT-omgeving met betrekking tot de financiële processen. Wij signaleren aandachtspunten in de IT-omgeving die u kunt verbeteren.	Toelichting
Voorzieningen	Wij adviseren u om de voorzieningen in het komende jaar te evalueren aangezien op grond van de controle 2017 beperkte afwijkingen in deze post zijn geconstateerd.	
Industriegebouw maatschappij	IGM is in 2016 niet in staat gebleken om een in dat jaar vervallen lening terug te betalen. Na overleg met de gemeente is dit in 2018 alsnog gebeurd. In 2019 vervalt de volgende lening. Wij hebben begrepen dat u al met IGM in overleg bent getreden over de terugbetalingsmogelijkheden. Wij zullen de inbaarheid van de vorderingen op IGM blijven volgen.	
PGB's	De lasten volgend uit de PGB's zijn onzeker voor een bedrag van € 5,8 miljoen. Dit is meegewogen in de strekking van onze verklaring.	

Overige bevindingen en actualiteiten

Proces controle jaarrekening	De controle van de jaarrekening 2017 van de gemeente Almelo is, overeenkomstig de afspraak daarover, op 12 maart 2018 gestart. De voor controle aan ons ter beschikking gestelde concept-jaarrekening	
------------------------------	---	--

voldeed goeddeels aan daaraan te stellen eisen, met uitzondering van de toelichting op enkele balansposten. Ook waren nog niet alle gegevens en analyses compleet bij de eerste aanlevering.

In de periode van 12 maart tot en met 7 juni 2018 is door uw organisatie en ons controleteam veel tijd besteed om de jaarstukken verder af te ronden en de controle uit te voeren en af te ronden.

Wij merken op dat de gemeente zich maximaal heeft ingezet om de door ons gestelde vragen volledig en diepgaand te beantwoorden. Gedurende het intensieve jaarrekeningproces hebben wij de samenwerking steeds als constructief en transparant ervaren, met voldoende ruimte voor (zelf)reflectie door zowel gemeente als ons team.

Inleiding

Onze belangrijkste bevindingen

Wij verstrekken een **xxx** controleverklaring bij de jaarrekening 2017

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2017 van gemeente Almelo uitgevoerd en wij verstrekken een xxx controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid bij deze jaarrekening.

Er zijn geen noemenswaardige afwijkingen

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op het vermogen of resultaat van de gemeente.

Er is rechtmatig gehandeld

Op basis van onze controlewerkzaamheden hebben wij geconcludeerd dat alle financieel relevante aspecten van wetgeving en verordeningen, zoals opgenomen in uw normen- en toetsingskader, door het college zijn nageleefd en dat zowel de baten en lasten over 2017 als de balansmutaties in 2017 rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Uit de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij geen onrechtmatigheden vastgesteld die een impact hebben op de strekking van de controleverklaring.

De begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en zijn goed toegelicht.

Onzekerheden in de bestedingen sociaal domein

De PGB-bestedingen zijn door uw gemeente (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft – net als over 2016 – een afkeurende controleverklaring bij de verantwoordingen 2017 verstrekt vanwege rechtmatigheidsafwijkingen.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2017 leidt tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 5,8 miljoen.

Bij het samenstellen van de jaarrekening 2017 heeft uw gemeente geconstateerd dat een bedrag van per saldo € 2,7 miljoen onterecht in 2016 niet is vrijgevallen. Dit bedrag is nu vrijgevallen en veroorzaakt daardoor een eenmalige bate in het resultaat 2017.

De SiSa-bijlage geeft een getrouw beeld

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2017 geconstateerd.

De wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is nageleefd

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2017 niet strijdig zijn met de Wet normering topinkomens publieke en semipublieke sector (WNT) en dat de jaarrekening 2017 van de gemeente Almelo voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging van 15 november 2017 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2017. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend voor onze controle:

Wij verstrekken een xxx controleverklaring bij de jaarrekening 2017.

De onzekerheden van € 5,8 miljoen van de PGB- en ZIN-bestedingen vallen binnen de tolerantie van € 7,8 miljoen en hebben geen invloed op de strekking van de controleverklaring.

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- De Controleverordening gemeente Almelo (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het aan uw raad op 4 juli 2017 door het college ter kennisname aangeboden normenkader 2017.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging en is nader omschreven in het auditplan. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2017 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Wij zijn onafhankelijk van gemeente Almelo

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectieve zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage C bij deze rapportage.

Er zijn belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2017. In 2017 zijn de gewijzigde regels van het Besluit begroting en verantwoording (Bbv) van toepassing.

Wij hebben vastgesteld dat de jaarverslaggeving 2017 voldoet aan de gewijzigde verslaggevingsvoorschriften (Bbv) en dat het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening 2017.

De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd

De grondexploitaties bevatten aannames en oordelen en de post voorraden vormt daarmee een belangrijke schattingspost in de jaarrekening 2017.

Wij hebben het proces waarmee het management de grondexploitaties actualiseert beoordeeld en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden omvatten het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de realiteit van de aannames, de juistheid van de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen.

Wij zijn van mening dat de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd en bijgesteld en geven een getrouw beeld van de boekwaarde en verwachte resultaten.

Uit de actualisaties van de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten blijkt een verwacht tekort van in totaal € 30,6 miljoen op contante waarde (2016: € 29,4 miljoen).

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2017 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in de door u vastgestelde controleverordening:

- Voor fouten is de tolerantie 1% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 2,6 miljoen.**
- Voor onzekerheden is de tolerantie 3% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 7,8 miljoen**

Als rapportagetolerantie voor fouten en onzekerheden geldt 80% van bovengenoemde bedragen (€ 130.000).

De financiële positie van uw gemeente

In dit hoofdstuk geven wij op hoofdlijnen een analyse van het vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente neemt toe

In het Bbv, de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten 2017 bedraagt € 14,3 miljoen voordelig. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (in € 1.000)	2017	2016	2015	2014
Eigen vermogen per 1 januari	- 8.608	-2.077	-4.912	57.400
Tussentijdse resultaatbestemming	3.935	960	-9.306	-4.801
Gerealiseerde resultaat	14.276	-7.491	12.140	-51.915
Totaal	9.603	-8.608	-2.077	684
Herrubricering riolering en afval (2014)				-5.596
Eigen vermogen per 31 december	9.603	- 8.608	-2.077	-4.912

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2017 4,7% van het balanstotaal (2016: -2,5 % van het balanstotaal).

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen uit reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u, de Raad, genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

Concreet betekent dit voor uw gemeente het volgende.

Exploitatieresultaat (in € 1.000)

Totale baten	280.126	
Totale lasten	-261.915	
Gerealiseerde saldo van baten en lasten		18.211
Af: storting in reserves	- 10.867	
Bij: onttrekkingen aan reserves	6.932	
Saldo mutaties reserves		3.935
Gerealiseerd resultaat		14.276

De exploitatie over 2017 laat een voordelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 18,2 miljoen zien, ten opzichte van een begroot voordelig resultaat van € 5,8 miljoen. Dit is een voordeel van afgerond € 12,3 miljoen.

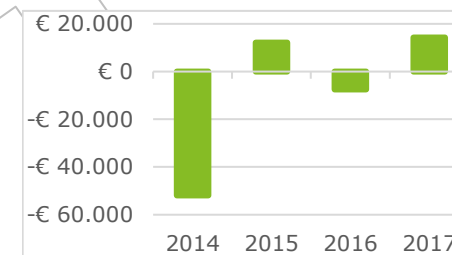
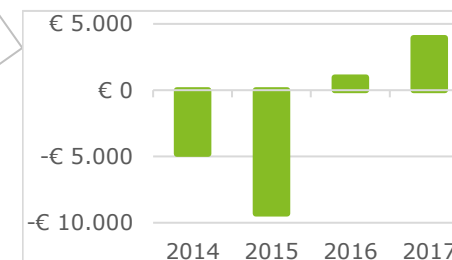
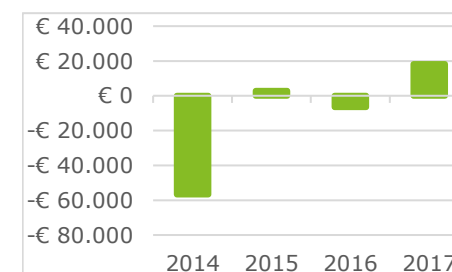
Het grootste voordeel doet zich voor op het taakveld 0.5 treasury (€ 9,7 miljoen). Dit betreft de verkoopopbrengst van de aandelen in Enexis en Vitens. In de paragrafen "Incidentele baten en lasten" en "Begrotingsrechtmatigheid" wordt in hoofdlijnen een verklaring gegeven voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging.

Het belangrijkste verschil ten opzichte van de begroting betreft de verkoop van de aandelen van Enexis en Vitens.

Voor een nader gedetailleerd inzicht van de afwijkingen en de verklarende toelichting hierop verwijzen wij u naar de toelichtingen per programma, onderdeel "Financieel Terugkijken" en de daarbij behorende verschillenanalyse,

zoals opgenomen in de programmaverantwoording in uw jaarstukken 2017.

Op pagina 14 en 15 van deze rapportage gaan wij nader in op de verschillen tussen begrote en werkelijke lasten in het kader van begrotingsrechtmatigheid.

Saldo van baten en lasten**Mutaties in reserves****Gerealiseerd resultaat**

Het weerstandsvermogen is toegenomen maar is nog steeds negatief

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De beschikbare weerstandscapaciteit (voor samenstelling verwijzen wij naar de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in uw jaarverslag 2017) bedraagt, exclusief het voorstel tot resultaatbestemming, € -3,07 miljoen (2016: -21,32 miljoen). Er is dus sprake van een stijging (ad 85%) van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2017 ten opzichte van 2016. De inventarisatie van risico's die in de paragraaf weerstandsvermogen (in het jaarverslag) is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen. Daarbij wordt een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's voor uw gemeente en welke risico's zijn verdwenen, gewijzigd en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van grootste risico's.

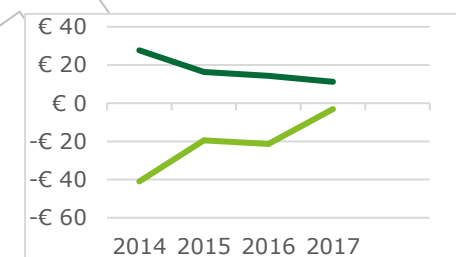
Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie door middel van een simulatie berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is bij het vastgestelde zekerheidspercentage van 90% voor risico's niet zijnde grondexploitaties.

Hieruit volgt een gekwantificeerd bedrag aan benodigde weerstandscapaciteit van afgerond € 11,2 miljoen (2016: € 14,4 miljoen), inclusief risico's van grondexploitaties. Ten opzichte van 2016 is sprake van een daling van de gekwantificeerde risico's met per saldo € 3,19 miljoen. Er zijn lagere risico's bij verbonden partijen door verkoop aandelen, aflopende garantstellingen en aflossingen van leningen. Ook is er een lager risico op kans faillissement van een zorgaanbieder.

De stijging van de beschikbare weerstandscapaciteit en de daling van de benodigde weerstandscapaciteit leiden ertoe dat de ratio van het weerstandsvermogen per ultimo 2017 stijgt (op zekerheidsniveau 90% is deze 4,4 ten opzichte van 1,6 in 2016). Wij merken op dat deze weerstandsratio in de paragraaf Weerstandsvermogen van het jaarverslag is berekend exclusief de negatieve reserve voor grondexploitatie. Indien deze reserve in aanmerking wordt genomen bedraagt de weerstandsratio -0,27 (2016: -1,5).

Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar de paragraaf Risicomanagement en Weerstandsvermogen in uw jaarverslag 2017. Hierbij merken wij aanvullend op dat uw gemeente in deze paragraaf op een transparante en toereikende wijze inzicht geeft in het weerstandsvermogen en het systeem van risicobeheersing.

Weerstandscapaciteit (in miljoen)

Beschikbaar (ex reserve grondexploitatie)
Benodigd

De financieringspositie van de gemeente Almelo toont een oerschot

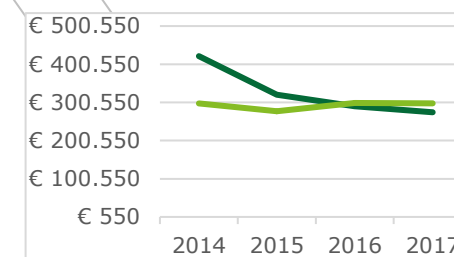
Uit de financiële structuur per jaareinde, zoals hiernaast gevisualiseerd, is op te maken dat de op lange termijn benodigde financiering daalt door de afname van de voorraden, voornamelijk door het nemen van voorzieningen op de grondexploitatie. Het vermogensbeslag uit hoofde van materiële en financiële vaste activa blijft ongeveer gelijk. De beschikbare financiering op lange termijn is grotendeels gelijk gebleven. Wij verwijzen u voor nadere informatie naar de paragraaf Financiering in uw jaarverslag 2017.

De gemeente Almelo heeft relatief veel vermogen vastgelegd in grondexploitaties en vastgoed, tegenover een leningenportefeuille waarop conform de onderliggende overeenkomsten wordt afgelost. Het verschil wordt gefinancierd uit de kortlopende middelen (schulden), waaronder de vooruitontvangen projectbijdragen. Uit onderstaande tabel blijkt dat de reserves (inclusief het gerealiseerde resultaat) afgelopen jaren deels is hersteld. De financiële positie vertoont daarmee een voorzichtig herstel.

Financiering op lange termijn (in € 1.000)

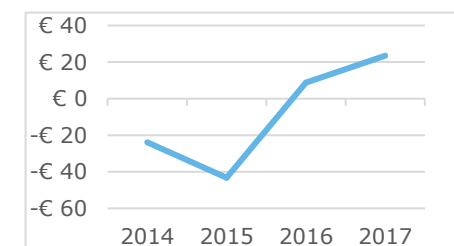
	2017	2016	2015	2014
Stand van de reserves	- 4.674	-1.117	-14.217	47.003
Gerealiseerd resultaat	14.276	-7.491	12.140	-51.915
Voorzieningen	15.467	14.996	15.758	19.885
Schulden op lange termijn	273.147	293.775	263.734	282.907
Beschikbaar op lange termijn	298.216	299.111	277.415	297.880
Vaste activa	222.292	226.028	219.900	217.420
Voorraden	52.415	64.298	100.737	104.316
Vastgelegd op lange termijn	274.707	290.326	320.637	421.736
Financieringspositie	23.509	8.785	-43.222	-23.856

Financieringsstructuur (in miljoen)

Beschikbaar **Vastgelegd**

Financieringspositie (in miljoen)

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Dit hoofdstuk bevat onze bevindingen die, volgens ons professionele oordeel, van belang zijn om te rapporteren

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2017. In 2017 zijn er de volgende wijzigingen in de verslaggevingsvoorschriften Bbv:

- Investerings in activa met maatschappelijk nut.
- Toevoeging van het 'Overzicht taakvelden'.
- Toepassing Notitie materiële vaste activa.
- Toepassing Notitie overhead.
- Aanvulling notitie grondexploitatie: Tussentijds winst nemen (POC-Methode)

In 2017 zijn er – naast de aanvullende toelichting op tussentijdse winstname uit de grondexploitaties en de behandeling van nieuwe investeringen met maatschappelijk nut – geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeente.

Significante (beeldbepalende) verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en de directie dat zij zich een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke subjectieve en complexe

posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

Wij hebben het door het college en de directie toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Waar nodig hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, aannames, berekeningen en consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggevingsvoorschriften.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2017 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2017 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).
- De jaarrekening 2017 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en overzicht taakvelden en de IMG- en SiSa-bijlages).

In het onderdeel "programmaverantwoording" van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden over: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van de accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (de balans met toelichting en het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met

Bij onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd.

Het jaarverslag en overige gegevens en de jaarrekening zijn goed met elkaar verenigbaar.

toelichting en de SiSa-bijlage). De accountantscontrole omvat daarom geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en volledigheid van de informatieverstrekking opgenomen in de programmaverantwoording en de verplichte paragrafen.

De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd

De meest prominente balanspost met betrekking tot onderhanden projecten betreft de voorraden (grondexploitaties). Door de invloed van de parameters (zoals kostenstijgingen, fasering, druk op verkoopprijzen, rente-effecten) die bepalend zijn voor de in de toekomst te realiseren opbrengsten, hebben wij bij onze controle de grondexploitaties diepgaand gecontroleerd.

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- **Planning:** is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- **Programmering:** in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- **Prijs:** de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

De 3 P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in uw Meerjaren Prognose Grondexploitaties (MPG) en zijn ook vermeld in de paragraaf Grondbeleid van het jaarverslag 2017.

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitaties, zijnde vooral de uitgangspunten voor de

planning (fasering), programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente.
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden, is historische informatie representatief voor toekomstige situaties).

Wij hebben vastgesteld dat de uitgangspunten en veronderstellingen redelijk zijn tegen de achtergrond van de werkelijke uitkomsten in voorafgaande verslagperiodes, de huidige economische ontwikkelingen en niet strijdig zijn met voornemens en (vastgestelde) plannen van uw raad.

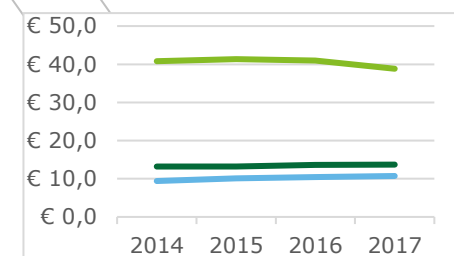
De grondexploitaties zijn voor de jaarrekening 2017 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd) en waar nodig zijn de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen.

Een overzicht van de ontwikkeling in boekwaarden van de belangrijkste grondexploitaties en de omvang van de voorziening ter dekking van 'negatieve plannen' (verliezen) treft u bijgaand aan.

Voor een nadere onderbouwing van de hoogte van de voorziening verwijzen wij u naar de paragraaf Grondbeleid

[Terug naar de inhoudsopgave](#)

Belangrijkste grexen (boekwaarde in miljoen)

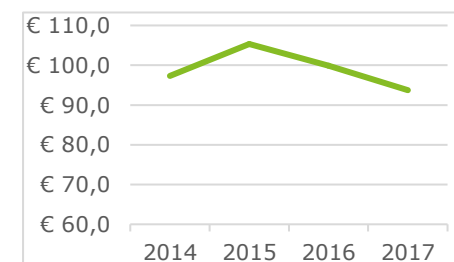

Almelo Noordoost

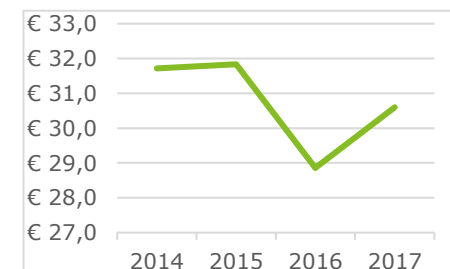
Bedrijvenpark Twente-Noord

Rhijnbeek

Totaal grexen (boekwaarde in miljoen)

Voorziening grondbedrijf (in miljoen)

in uw jaarverslag 2017 en de Meerjaren Prognose Grondexploitaties (MPG), waar de belangrijkste complexen en de daarmee gepaard gaande risico's worden toegelicht.

Zoals blijkt uit de figuren hiernaast stijgen de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten en wordt een tekort van in totaal € 30,1 miljoen verwacht op contante waarde (2016: € 29,5 miljoen). Het tekort is daardoor in 2017 negatiever (groter) geworden. Deze (verwachte) uitkomsten zijn in belangrijke mate afhankelijk van de uitgangspunten voor de planning (fasering) en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode).

De kwaliteit van de onderbouwingen en inschattingen (met name voorzieningen) bij het opstellen van de jaarrekening is goed

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen. Binnen de voorzieningen maakt u conform het Bbv onderscheid naar voorzieningen voor 'verplichtingen, verliezen en risico's', ter 'egaliseren van kosten' ('groot onderhoud') en 'voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is'.

Voor de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de voorzieningen ter egaliseren van kosten zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college. Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorziening moet zijn.

Omdat schattingen per definitie subjectief zijn, besteden wij als uw accountant nadrukkelijk aandacht aan de onderbouwing en redelijkheid van de aannames van het college en het management.

Wij hebben als onderdeel van onze controle daarom uitvoerige gesprekken met het management, de directie en het college gevoerd over de aard van de risico's en de verwachtingen over de ontwikkelingen in de komende jaren.

Daarbij zijn ook alternatieven voor de gehanteerde schattingen overwogen. Wij zijn van mening dat de gehanteerde uitgangspunten voor schattingen reëel en consistent zijn toegepast.

Wij merken daarbij op dat voor een deel van de bedrijventerreinen een verkoopprijs van € 150/m² is ingerekend. Deze prijs is nog niet gerealiseerd en er zijn geen vergelijkbare verkopen van dit type bedrijventerreinen beschikbaar om deze prijs te onderbouwen. Op grond van verkopen van andere bedrijventerreinen kan een gemiddelde verkoopprijs van € 100/m² worden afgeleid. De geraamde opbrengsten voor het meerdere boven de verkoopprijs van € 100/m² hebben wij daarom als onzeker aangemerkt. Deze onzekerheid bedraagt € 1,2 miljoen en is gezien de omvang niet van invloed op ons oordeel.

Wij adviseren u om de betreffende complexen te laten taxeren.

Daarnaast is de opbrengst van één bedrijventerrein (Rhijnbeek) afhankelijk van de mogelijkheid om een vergunning te verstrekken aan de beoogde koper. Wij hebben onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van deze vergunningverlening. De verlening van de vergunning is juridisch haalbaar blijkt uit informatie van uw jurist.

De rekenrente voor actualisatie grondexploitaties is juist berekend

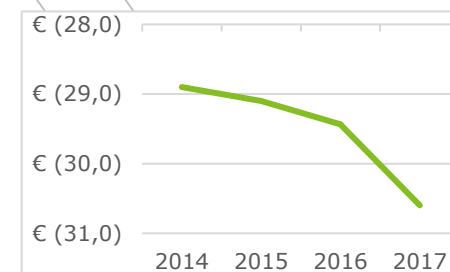
De bij de actualisatie van de grondexploitaties gehanteerde rekenrente is juist berekend – op basis van de voorschriften van de Commissie BBV.

Voor de komende jaren geldt een bandbreedte van 0,5% ten opzichte van de gehanteerde rente (1,98%), waarbinnen bijstelling voor de berekening van prognoses niet hoeft plaats te vinden.

Waardering "niet in exploitatie genomen gronden"

De overgangsbepaling voor de materiële vaste activa (gronden en terreinen) na de herclassificatie van niet in exploitatie genomen gronden in de jaarrekening 2016 heeft een looptijd van 4 jaar. Uiterlijk 31 december 2019 moet

Resultaat (contante waarde in miljoen)

een definitieve toets plaatsvinden op de marktwaarde van deze gronden tegen de geldende bestemming op het moment van de marktwaardetoets. Wordt daarbij een duurzame waardevermindering vastgesteld, dan moet dat uiterlijk 31 december 2019 leiden tot een afwaardering van deze gronden. Uw gemeente heeft hierop reeds geanticipeerd door de waardering per 31 december 2016 op basis van actuele taxaties te verantwoorden.

Voorzieningen

Wij adviseren u om de voorzieningen diepgaand te toetsen aangezien uit onze controle correcties mogelijke op de voorzieningen zijn gebleken.

Industriegebouw maatschappij (IGM)

De gemeente Almelo heeft leningen verstrekt aan haar verbonden partij IGM. IGM is in 2016 niet in staat gebleken om een lening die in 2016 verviel, tijdig terug te betalen. Begin 2018 heeft de gemeente intensieve onderhandelingen gevoerd met IGM welke geleid hebben tot terugbetaling van de betreffende lening. Wij merken op dat in 2019 de volgende lening aan IGM zal vervallen. IGM beschikt over vastgoed en uitgezette hypotheek die geliquideerd kunnen worden om de betreffende lening terug te betalen. Dit zal overigens wel de verdien capaciteit van IGM verzwakken waardoor rente en aflossing op het resterende pakket leningen minder eenvoudig kan worden betaald (evenals af doen aan het maatschappelijke doel van IGM).

Wij hebben begrepen dat de gemeente inmiddels in overleg is getreden met IGM over de toekomstige strategie. Wij zullen in de komende jaren monitoren in hoeverre de vorderingen op IGM nog inbaar zijn.

Sociaal domein (3 decentralisaties)

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft – net als over 2016 – een afkeurende controleverklaring bij de verantwoordingen 2017 verstrekt vanwege diverse rechtmatigheidsafwijkingen.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2017 leidt tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 5,8 miljoen.

Ten aanzien van de ZIN is gebleken dat een bedrag van € 3,5 miljoen in 2015 als verplichting op een tussenrekening is opgenomen. Dit bedrag is in 2016 onterecht niet vrijgevallen. De vrijval is in 2017 alsnog geboekt en leidt tot een eenmalige bate in de jaarrekening 2017. In 2016 is de overlopende verplichting voor ZIN voor dat boekjaar te laag opgenomen, voor het bedrag van € 780.000. Dit bedrag is eveneens in 2017 verwerkt en veroorzaakt een eenmalige last in het resultaat.

Het onterecht niet verwerken van deze twee posten heeft per saldo geen materiële invloed op de cijfers over 2016.

Op grond van deze bevinding hebben wij in het kader van de jaarrekeningcontrole 2017 een diepgaand onderzoek gedaan naar de juistheid en volledigheid van de overlopende verplichting voor ZIN. Op grond hiervan is een aanvullende verplichting van € 0,5 miljoen geboekt.

Begrotingsoverschrijdingen zijn goed toegelicht in de jaarrekening

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2017, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd.

De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2017 van de Commissie BBV. De belangrijkste inhoudelijke aanpassing betreft de vaststelling dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma. Zoals blijkt uit het volgende figuur is op 2 programma's een begrotingsoverschrijding groter dan de rapportagetolerantie op de lasten te constateren.

Deze overschrijdingen zijn in te delen in categorieën zoals genoemd in de Kadernota Rechtmatigheid 2017 (paragraaf 4.2.3) en hierboven in de tabel ook door ons vermeld.

Materiële begrotingsoverschrijdingen

<i>Hoofdtakveld Veiligheid (totaal € 0,3 miljoen)</i>	Past binnen het bestaande beleid <i>Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.</i>
<i>Hoofdtakveld Sociaal Domein (totaal € 0,9 miljoen)</i>	Past binnen het bestaande beleid <i>Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.</i>

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van deze materiële overschrijdingen – alsook de andere overschrijdingen – naar de analyse begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in het hoofdstuk Begrotingsrechtmatigheid van de jaarrekening 2017. Hiermee legt uw gemeente op een adequate wijze verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2017.

De geconstateerde kostenoverschrijdingen die formeel als onrechtmatig worden aangemerkt hebben – gezien de oorzaak en de adequate toelichting – geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Europees aanbesteden is rechtmatig

Uit de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij geen onrechtmatigheden vastgesteld die een impact hebben op de strekking van de controleverklaring.

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2017 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zeven documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2017. Hierbij stellen wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren) vast.

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage B van dit accountantsverslag. Bij de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

De Wet Normering topinkomens (WNT) is nageleefd

De Wet normering topinkomens publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2017 niet meer bedragen dan € 181.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten het salaris openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief – wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan – ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2017 is voor geen van de topfunctionarissen en overige medewerkers sprake van een overschrijding van de grensbedragen.

Wellicht ten overvloede maken wij u erop attent dat met ingang van 1 januari 2018 WNT-instellingen verplicht zijn de WNT-verantwoording openbaar toegankelijk op internet te publiceren voor een periode van tenminste zeven jaar.

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2017 niet strijdig zijn met de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en dat de jaarrekening 2017 van de gemeente Almelo voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving

Het college van burgemeester en wethouders is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en voor de naleving van wet- en regelgeving. Recente ontwikkelingen laten zien dat de handhaving van anticorruptie-wetgeving aan globalisering onderhevig is, waardoor ook gemeenten in toenemende mate te maken krijgt met anticorruptie regels.

Als onderdeel van onze controle hebben wij het college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat de directie daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de rekeningencommissie. Tijdens deze gesprekken heeft het college aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken. Hierbij heeft het college ook voorbeelden gegeven van de manier waarop zij deze beheerst.

In onze voorgaande rapportages hebben wij u geattendeerd op het belang van periodieke frauderisicoanalyses, bijvoorbeeld met gebruik van de 'fraudedriehoek', als vast onderdeel van de interne beheersingsomgeving. Uw gemeente heeft dit vormgegeven door opname in de halfjaarlijkse risicomanagement gesprekken. Wij adviseren om het fraudebeheersingsproces in te richten en te formaliseren en de uitkomsten hiervan zichtbaar te evalueren en te borgen in het planning en control systeem.

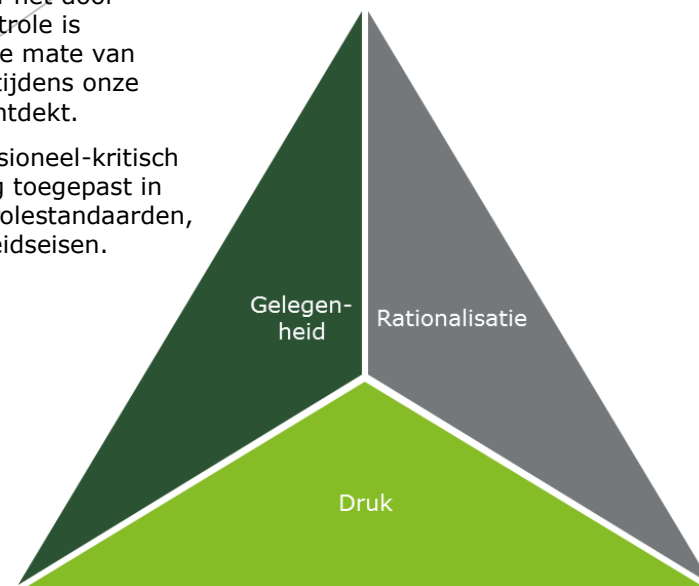
Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen van fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering en naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als *geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.*

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude hebben ontdekt.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Wij hebben op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden geen aanwijzingen van gevallen van materiële fraude.

Interne beheersing vanuit onze interim-controle

De belangrijkste bevindingen uit onze boardletter 2017

De interne (financiële) beheersing verdient aandacht

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2017 een interim-controle uitgevoerd.

Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze boardletter 2017. Onderstaand hebben wij in samenvattende vorm onze belangrijkste bevindingen opgenomen.

"Tijdens de uitgevoerde interim-controle hebben wij de procesrisico's onderzocht, waarbij wij ons primair hebben gericht op de opzet, het bestaan en (waar mogelijk en relevant) de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing, voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens en de rechtmatige besteding van baten, lasten en balansmutaties.

Op basis van onze werkzaamheden zijn wij van mening dat de interne beheersing in het kader van een betrouwbare jaarrekening en financiële rechtmatigheid binnen de gemeente Almelo belangrijke aandachtspunten kent. Daarbij stellen wij vast dat er een deel van onze adviezen

uit voorgaand jaar thans geïmplementeerd wordt en daarmee (nog) niet volledig opgevolgd is.

Wat betreft de 3 decentralisaties verwachten wij dat - evenals over 2016 - voldoende verantwoordings- en controle-informatie beschikbaar is om de rechtmatigheid en prestatielevering op het niveau van de individuele beschikking aan te tonen. Daarnaast is het de verwachting dat de Sociale Verzekeringsbank (SVB) net als vorig jaar fouten en onzekerheden rapporteert met betrekking tot de persoonsgebonden budgetten die invloed op de jaarrekening van uw gemeente hebben. U kunt hier echter vrij weinig aan doen daar de invloed van een individuele gemeente op de SVB om tot verbetering te komen zeer beperkt is.

Voor de jaarrekening 2017 identificeren wij de volgende belangrijke aandachtspunten, zoals ook opgenomen in ons Auditplan 2017:

- *Rechtmatigheid EU-aanbestedingen;*
- *De onderbouwing van de waardering van de grondexploitaties alsmede evaluatie tussentijdse winstname en/of aanvullende afwaarderingen a.g.v. de overprogrammering op bedrijventerreinen;*
- *De onderbouwing van een eventuele last/verplichting als gevolg van de vennootschapsbelasting (zie toelichting hieronder);*
- *De onderbouwing van de voorzieningen;*
- *Sluitend controleplan rondom sociaal domein;*
- *Wet normering topinkomens (WNT) – voldoen aan normen WNT;*

- *Beheersing van het (theoretisch) risico op doorbreking van de interne beheersmaatregelen door het management (management override), met name bij memoriaalboekingen en schattingsposten in de jaarrekening. Dit is voorgeschreven vanuit de controlerichtlijnen en niet uniek voor de gemeente Almelo."*

Deze punten zijn bij het samenstellen van de jaarrekening opgepakt. Dit heeft o.a. geleid tot een positieve uitkomst van de controle op de EU-aanbestedingen. Wel stellen wij vast dat verdere versterking van het proces van totstandkoming van de jaarrekening, inclusief de interne controles daarbij, tot meer efficiëncy in het samenstelproces zal leiden.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving verdient de nodige aandacht

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

De IT-omgeving en een adequate opzet en werking daarvan nemen een steeds dominantere plaats in binnen uw organisatie voor een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarmee krijgt de IT ook een dominantere positie in onze controleaanpak en -uitvoering. Wij hebben onze IT-specialisten een inventarisatie laten uitvoeren aangaande uw general computer controls.

Wij hebben de volgende bevindingen in de IT-omgeving gesignaleerd:

- Zichtbare controle op de toegewezen rechten ontbreekt. Het risico bestaat nu dat bepaalde medewerkers niet

over de juiste toegangsrechten beschikken waardoor er (mogelijk) ongewenste functievermenging ontstaat;

- Binnen de gemeente Almelo wordt gebruikt gemaakt van generieke accounts (niet in de financiële processen) waardoor niet in alle gevallen functiescheiding is vast te stellen tussen de verschillende werkstappen binnen de financiële administratie;
- Een externe ontwikkelaar kon beschikken over een ongeautoriseerde account op de productieomgeving. Deze account is tijdens onze audit meteen verwijderd.
- De change management procedures zijn nog niet op werking getoetst.
- De inrichting van de digitale workflow voldoet niet aan de daaraan te stellen eisen inzake rechtentoewijzing en -review en het inprogrammeren van functiescheidingen. Daarnaast is er geen vaste logging procedure ingericht.

Indien de general computer controls (algemene IT beveiligingsmaatregelen) integraal zijn geborgd kan uw gemeente ook meer controlezekerheid ontlenen aan de zogenoemde application controls (geprogrammeerde controles binnen bepaalde applicatiesystemen zoals Decade). Een voorbeeld van een application control is de validatie tussen grootboekrekening enerzijds en budgethouder anderzijds.

Wij hebben uw gemeente in het kader van de interne financiële beheersing geadviseerd:

- Inhoud te geven aan het formaliseren van procedures voor rechtenbeheer zoals zichtbare monitoring van login en wijzigingen in rechten en rollen voor zowel de algemene IT-omgeving als voor de specifieke applicatie voor de digitale workflow.
- Toetsing op werking van de change management procedures.

Tijdens de gesprekken die wij inzake de IT-omgeving bij onze IT-audit met medewerkers van uw gemeente hebben gevoerd is aangegeven dat u zich bewust bent van het

[Terug naar de inhoudsopgave](#)

belang van goede borging van de algemene IT-beheersingsmaatregelen.

Deze bevindingen op het gebied van informatiebeveiliging en wijzigingsbeheer resulteren erin dat wij voor onze jaarrekeningcontrole 2017 nog géén gebruik (hebben) kunnen maken van de door uw gemeente getroffen geautomatiseerde beheersingsmaatregelen in applicaties, omdat die direct afhankelijk zijn van de betrouwbare en continue werking van de IT-omgeving. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de maatregelen die zijn opgenomen in de digitale workflow inkoopfacturen.

Om alsnog voldoende zekerheid te krijgen over de betrouwbare en rechtmatige verwerking en betaling van de inkoopfacturen hebben wij aanvullende gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Uit deze controlewerkzaamheden volgen geen bijzonderheden.

Verder hebben wij geen zaken gesignaleerd betreffende de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking die in het kader van onze jaarrekeningcontrole voor rapportering in aanmerking komen.

Overige aangelegenheden

In dit onderdeel geven wij een samenvatting van overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties.

Naleving van wet- en regelgeving

Wij hebben geen kennis van het niet naleven van wet- en regelgeving waarover gerapporteerd zou moeten worden.

Onze communicatie met management

Bevestigingen van het management

Wij hebben ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande zijn verantwoordelijkheden inzake financiële verslaggeving.

Wij hebben van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Almelo een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Verenigbaarheid jaarverslag en jaarrekening

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NV COS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag van de gemeente.

Wij hebben voor zover wij kunnen beoordelen vastgesteld dat verklaringen van het college van burgemeester en wethouders zoals opgenomen in het jaarverslag verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.

Bijlagen

Bijlage A1a – Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen boven de rapportagedrempel van € 130.000.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode		
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout 1)	€ 171.000	€ 171.000
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	€ 171.000	€ 171.000
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Etc.)	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	€ 171.000	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2017 en in het normenkader 2017 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

- 1) Dit betreft de voorziening nog uit te voeren werken. Binnen deze voorziening is een reservering gemaakt voor prijskortingen op het project Dollegoor, welke vrij kan vallen. Daar staat tegenover dat de voorziening Noordflank per saldo te laag is opgenomen. Per saldo is de voorziening € 171.000 te laag verantwoord.

Bijlage A1b – Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle boven de rapportagedrempel van € 130.000.

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid PGB-bestedingen 2017 (SVB)	€ 5,8 miljoen	€ 5,8 miljoen
Onzekerheid grondexploitatie 2017	€ 1,2 miljoen	€ 1,2 miljoen
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	€ 7,0 miljoen	
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Etc.)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	xxxx	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2017 en in het normenkader 2017 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dat houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage A2 – In de controle opgenomen aanpassingen

De onderstaande tabel bevat de belangrijkste geïdentificeerde en gecorrigeerde afwijkingen.

Aard van de gecorrigeerde controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Feitelijke controleverschillen		
Aanvullende verplichting ZIN	€ 0,486 miljoen	€ 0,486 miljoen
Inschattingverschillen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Geprojecteerde (inschattings)verschillen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	€ 0,5 miljoen	€ 0,5 miljoen

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2017 en in het normenkader 2017 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A3 – Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening.

De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Tekstuele aanpassingen en uitbreidingen van toelichtingen en grondslagen	Bbv	N.v.t.

Bijlage B – Bevindingen controle SiSa-bijlage 2017

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Onderstaand treft u deze tabel aan.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E3	Susidieregeling sanering verkeerslawaaai	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
EZK F1	Regeling aankoop woningen onder een hoogspanningsverbinding	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet – gemeentedeel 2016	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) – gemeentedeel 2016	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			€ 0	

Bijlage C – Onafhankelijkheidsbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Almelo

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)" en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Almelo in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Het stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.

- Procedures voor de organisatie van periodieke training inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en indien er bedreigingen zijn gesignaleerd welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreiging voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde onafhankelijkheidsevaluatie) wordt in het dossier opgenomen. Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een raad van commissarissen of audit committee overwegen wij ook één van deze beide instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om de bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om komend boekjaar teamleden bij de gemeente Almelo te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Almelo

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken welke aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Bijlage D – Algemene Verordening Gegevensbescherming

Per 24 mei 2016 is de AVG in werking getreden. De AVG is van toepassing op elke organisatie in de Europese Unie (EU) die persoonsgegevens verwerkt. Daarnaast zal de wetgeving ook gaan gelden voor organisaties die diensten en/of goederen aanbieden aan individuen in de EU al dan niet om iets. Mocht een organisatie het gedrag van individuen monitoren voor zover dit gedrag plaatsvindt op het grondgebied van de EU dan zal de organisatie ook moeten voldoen aan de AVG. De AVG heeft dus een reikwijdte die verder gaat dan slechts de grenzen van de EU. Tot 25 mei 2018 hebben organisaties de tijd om hun processen op de AVG aan te passen. Daarna kan iedere natuurlijke persoon binnen de EU organisaties aanspreken op het niet-nakomen ervan. De wetgeving wil het transparant, het zorgvuldig en het bewust gebruik van persoonsgegevens bevorderen en de huidige wetgeving vernieuwen.

Rechten van individuen

De AVG maakt het voor individuen mogelijk om kosteloos inzicht te krijgen in de persoonsgegevens die een organisatie van dat individu verwerkt. In bepaalde gevallen is het dan mogelijk voor een individu om gegevens te wijzingen, te laten verwijderen, een verzoek in te dienen om verdere verwerking te blokkeren en zelfs om te vragen of de gegevens overgedragen kunnen worden naar een andere partij.

Wat is er gelijk gebleven

Hoewel de AVG veranderingen met zich meebrengt zullen veel van de reeds bestaande principes gelijk blijven. Zo mogen gegevens alleen voor een specifiek doeleinde worden verwerkt, moet er een wettelijke basis bestaan voor het gebruik van die gegevens en mogen zij niet verder verwerkt worden indien dit niet verenigbaar is met het oorspronkelijke doel. Ook zal onder de AVG de plicht om datalekken te melden binnen 72 uur blijven bestaan.

Verwerkingsverantwoordelijkheid

Wellicht één van de grootste veranderingen is het beginsel van de verwerkingsverantwoordelijkheid. Organisaties zijn verantwoordelijk voor de naleving van alle bepalingen uit de AVG en zij moeten kunnen aantonen dat zij dit actief doen. Dit betekent dat de AVG een hoge mate van volwassenheid en documentatie verlangt. Zonder het actief documenteren van genomen maatregelen en de afwegingen die gemaakt zijn om tot die maatregelen te komen, wordt het lastig voor organisaties om aan te tonen dat zij actief bezig is geweest met deze wetgeving.

Additionele plichten - Gegevensbescherming door ontwerp en standaardinstellingen

Naast meer rechten voor individuen introduceert de AVG ook aanvullende plichten ten opzichte van de Wet bescherming persoonsgegevens. Zo zullen organisaties een register moeten opstellen waarin zij hun verwerkingsactiviteiten opnemen met daarbij aanvullende informatie zoals bewaartermijnen en genomen beveiligingsmaatregelen. Daarnaast zullen alle processen ontworpen moeten worden met de bescherming van persoonsgegevens als centraal uitgangspunt, het zogenoemde 'gegevensbescherming door ontwerp' ('privacy by design'). Daarbij zullen deze processen ook nog eens standaard de voor de individu minst indringende instellingen moeten hebben, het zogenoemde 'gegevensbescherming door standaardinstellingen' ('privacy by default'). Technische en organisatorische maatregelen moeten daarom worden genomen gedurende het gehele proces van het verwerken van persoonsgegevens (art. 25 AVG). Al deze maatregelen hebben als doel het vertrouwen van de individu in de digitale wereld te vergroten.

Technische en organisatorische maatregelen moeten daarom worden genomen gedurende het gehele proces van het verwerken van persoonsgegevens (art. 25 AVG). Al deze maatregelen hebben als doel het vertrouwen van de individu in de digitale wereld te vergroten.

Risico Assessment - Gegevensbescherming effectbeoordeling

Voor iedere nieuwe gegevensverwerking dient de verantwoordelijke gegevensverwerker een impact analyse uit te voeren indien de verwerking een hoog risico oplevert voor de bescherming van persoonsgegevens van de betrokkene. Deze impact analyse zal uitgevoerd moeten worden met het individu als uitgangspunt en moet in ieder geval plaatsvinden indien een organisatie systematisch individuen monitort of op grootschalig niveau gevoelige gegevens verwerkt. Hierbij zal grootschalig ingevuld worden aan de hand van zowel de hoeveelheid gegevens als de hoeveelheid betrokkene.

Toezichthoudende autoriteit

Ieder EU-land zal tenminste één toezichthoudende autoriteit aanwijzen die bevoegd is om handhavend op te treden in het geval dat de AVG niet wordt nageleefd. In Nederland is dat de Autoriteit Persoonsgegevens (voorheen College Bescherming Persoonsgegevens). Deze autoriteiten hebben daarnaast ook als taak om praktische informatie te verstrekken over de AVG en om leading practices te identificeren en te verspreiden. Mocht dit echter nodig zijn dan hebben de hiertoe geautoriseerde toezichthouders ook de bevoegdheid om organisaties boetes op te leggen wanneer blijkt dat zij zich niet aan de AVG gehouden hebben. Deze boetes kunnen oplopen tot maximaal € 20 miljoen of 4% van de wereldwijde omzet van het voorgaande jaar.

Lid statelijke Maatregelen

Hoewel de AVG een uniforme set regels beoogt te creëren voor alle landen in Europese Unie zullen lidstaten in bepaalde gevallen bevoegd zijn om aanvullende regels op te stellen omtrent het beschermen van persoonsgegevens. Hoewel in grote lijnen een uniforme implementatie van de AVG mogelijk is voor multinationals zal er daarom toch ook naar nationale bepalingen gekeken moeten worden bij het uitvoeren van een privacy programma.

E-Privacy verordening

Naast de AVG zal er ook een E-privacy verordening gaan komen (welke de huidige E-privacy richtlijn gaat vervangen). Die wetgeving gaat specifiek in op bescherming van persoonsgegevens bij elektronische communicatie. Deze richtlijn verplicht lidstaten om in geval van elektronische communicatie, in aanvulling op de AVG, maatregelen te definiëren rondom elektronische communicatiegegevens die als persoonsgegevens kunnen

worden aangeduid. Een definitieve versie is nog niet gepubliceerd en verwacht wordt dat deze wetgeving pas gaat gelden in 2019.

Beveiliging van persoonsgegevens

Naast het zorgvuldig verzamelen van persoonsgegevens moet een organisatie persoonsgegevens ook op een juiste en passende manier organisatorisch en technisch beveiligen. Dit houdt onder andere in dat de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van gegevens geborgd wordt. Dat die gegevens niet alleen technisch beveiligd moeten worden maar ook organisatorisch benadrukt dat het beschermen van gegevens ook offline moet gebeuren.

Functionaris voor de gegevensbescherming

De AVG dwingt af dat sommige organisaties een functionaris ten behoeve van gegevensbescherming dienen aan te stellen. Deze functie dient zich namens de organisatie onder andere bezig te houden met het toepassen en naleven van de AVG en intern data privacy beleid. De verplichting om een functionaris voor de gegevensbescherming in te stellen geldt in ieder geval voor overheidsinstellingen.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.nl/about to learn more about our global network of member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk advisory, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. Deloitte serves four out of five Fortune Global 500® companies through a globally connected network of member firms in more than 150 countries and territories bringing world-class capabilities, insights, and high-quality service to address clients' most complex business challenges. To learn more about how Deloitte's approximately 245,000 professionals make an impact that matters, please connect with us on Facebook, LinkedIn, or Twitter.

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte Network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte Network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.